



Stowarzyszenie SPES
ul. Tadeusza Kościuszki 46
40-048 Katowice
KRS 0000014574

spes@spes.org.pl
www.spes.org.pl

Katowice, dnia 05.07.2024 r.

**Ministerstwo Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
Pełnomocnik Rządu do Spraw
Osób Niepełnosprawnych
Ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa**

**Szanowny Pan Minister
Łukasz Krasoń**

OPP.14574.196.SPES.2024.ES

Dotyczy: propozycji zmian legislacyjnych, złożonych przez Stowarzyszenie SPES w obszarze dotyczącym rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnością

Szanowny Panie Ministrze,

W nawiązaniu do treści korespondencji e-mail z Sekretariatu Pana Ministra z dnia 28 maja 2024 r. informujemy, iż Stowarzyszenie SPES przedstawiło Ministerstwu propozycje następujących zmian legislacyjnych w obszarze dotyczącym rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnością oraz zapewnienia organizacjom pożytku publicznego możliwości bezpośredniego aplikowania do udziału w programach rządowych w obszarze zabezpieczenia społecznego (w załącznikach przesyłamy korespondencję Stowarzyszenia SPES z Ministerstwem, w której szczegółowo zostały omówione poszczególne propozycje):

1. Zmiana w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 roku w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz.U.2021.2284 t.j. z dnia 2021.12.10) w zakresie przeznaczania dochodów ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu oraz zredefiniowanie celu działalności warsztatów terapii zajęciowej w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 12 stycznia 2024 r. (Dz.U.2024.44 t.j.), w duchu założeń ekonomii społecznej.

Obecnie obowiązujące przepisy nakładają obowiązek przeznaczania środków ze sprzedaży wyrobów wykonanych przez uczestników warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) wyłącznie na cele integracji społecznej. W praktyce, cel "integracja społeczna" jest interpretowany przez organy sprawujące nadzór jako umożliwienie uczestnictwa w życiu kulturalnym. Dotacje ustawowe dla WTZ nie zabezpieczają z kolei budżetów placówek. Wobec

systematycznie wzrastających kosztów utrzymania WTZ, konieczne jest ciągle poszukiwanie dodatkowych środków na ich utrzymanie. Proponowana przez nas zmiana ma być również próbą wsparcia produkcyjno - terapeutycznego modelu funkcjonowania WTZ, które są często krytykowane za realizowanie wyłącznie funkcji opiekuńczych. Możliwość uzyskania dodatkowych, znaczących środków finansowych, które będzie można przeznaczyć na poprawę warunków w jakich odbywa się terapia, zapewni podmiotom prowadzącym warsztaty terapii zajęciowej możliwość dywersyfikacji źródeł finansowania działalności ukierunkowanej na aktywizację zawodową i społeczną uczestników.

Zredefiniowany cel działania WTZ to przyjęcie założenia, iż dla części uczestników warsztat jest docelowym miejscem adaptacji zawodowej rozumianej jako miejsce wykonywania pracy społecznie i gospodarczo użytecznej (pracy na miarę ich możliwości). Miernikiem efektywności WTZ byłaby nie ilość uczestników opuszczających warsztaty celem podjęcia zatrudnienia na otwartym bądź chronionym rynku pracy, lecz taka organizacja procesu terapii, która umożliwiłaby uczestnikom wykonywanie minimum pracy społecznie i gospodarczo użytecznej na terenie warsztatu.

2. Rozszerzenie katalogu podmiotów, które mogą organizować Centra opiekuńczo-mieszkalne i ubiegać się o ich finansowanie w ramach Programu „Centra opiekuńczo-mieszkalne” (przyjętego na podstawie art. 7 ust. 5 ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, Dz.U.2024.296 t.j. z dnia 2024.03.01) – o organizacje pożytku publicznego.

Program skierowany jest do gmin i powiatów, które zorganizują usługi zamieszkiwania w formie pobytu dziennego lub całodobowego w Centrach, nie przewiduje natomiast możliwości ich organizacji i bezpośredniego ubiegania się o finansowanie w ramach Programu, przez organizacje pożytku publicznego. Gmina/powiat może jedynie zlecić prowadzenie Centrum podmiotom, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz w art. 3 ust. 3 pkt. 1 - 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na podstawie konkursu ofert. Rozwiązanie to niepotrzebnie zawęży krąg podmiotów, które mogłyby organizować przedmiotowe Centra – organizacje pożytku publicznego powinny zostać bezpośrednio dopuszczone do udziału w Programie. Jeśli gmina/powiat nie wykaże inicjatywy zorganizowania Centrum, organizacja pożytku publicznego nie ma jakiegokolwiek możliwości uczestniczenia w Programie. Jak wynika z opublikowanych na stronie www.gov.pl list zatwierdzonych wniosków w ramach Programu „Centra opiekuńczo-mieszkalne”, w latach 2019-2024 nie został jeszcze zatwierdzony żaden wniosek z województwa śląskiego. Biorąc pod uwagę ilość zatwierdzonych dotychczas wniosków, gminy/powiaty przejawiają niewielkie zainteresowanie Programem „Centra opiekuńczo-mieszkalne”. Programem tym są natomiast zainteresowane organizacje pożytku publicznego, dostrzegające zapotrzebowanie społeczne na tego typu placówki, mające bazę lokalową i doświadczenie - lecz nie mogą bezpośrednio aplikować w Programie.

3. Rozszerzenie możliwości uzyskania przez organizacje pożytku publicznego dofinansowania także dla innych form budownictwa socjalnego, na podstawie ustawy o finansowym wsparciu niektórych przedsięwzięć mieszkaniowych z dnia 8 grudnia 2006 r. (Dz.U.2024.304 t.j. z dnia 2024.03.04).

Przepisy w/w ustawy (poprzedni tytuł ustawy: ustawa o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych) pozwalają organizacjom pożytku publicznego uzyskać dofinansowanie jedynie na utworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych, noclegowni i domów dla bezdomnych. Wskazane jest wypracowanie rozwiązania prawnego, w którym organizacje pożytku publicznego mogłyby tworzyć *quasi* lokale socjalne - nazwa tej formy jest kwestią czysto techniczną, z przeznaczeniem dla rodzin dotkniętych niepełnosprawnością i korzystać w tym zakresie z dofinansowania ze środków publicznych.

Poza powyższymi propozycjami, pragniemy przedstawić kolejne postulaty zmian w przepisach:

4. Regulacja w rozporządzeniu (bądź w ustawie) okresów dni wolnych od zajęć dla uczestników warsztatu terapii zajęciowej oraz czasu pracy i urlopu wypoczynkowego pracowników warsztatu.

Nasze wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu warsztatu terapii zajęciowej (od 1999 r.) pozwala nam stwierdzić, że uczestnicy warsztatu powinni mieć zagwarantowaną przerwę w zajęciach, *quasi* urlop wypoczynkowy. Proponujemy zastosowanie w tym zakresie – w drodze analogii - przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej, która gwarantuje pracownikowi niepełnosprawnemu, w stopniu znacznym lub umiarkowanym, dodatkowo 10 dni urlopu, a zatem w sumie 36 dni urlopu. Taką przerwę w zajęciach wynegocjowaliśmy w umowie zawartej z Miastem Katowice i rozwiązanie to jest stosowane przez nas w praktyce.

36-dniowa przerwa w zajęciach w ciągu roku kalendarzowego umożliwia regenerację sił uczestników, biorących udział w bardzo intensywnym procesie terapii. Uczestnicy wraz ze swymi rodzinami biorą udział w wyjazdach na turnusy rehabilitacyjne (zwykle corocznie 14 dni), które są formą rehabilitacji określoną ustawą. Wielu uczestników bierze ponadto udział w naszych letnich obozach terapeutycznych (co najmniej 7 dni). Ponadto, rodzice z uczestnikami realizują zwykłe rodzinne wyjazdy wakacyjne (na które w tej sytuacji pozostaje 8 dni roboczych).

Zagwarantowanie 36-dniowej przerwy w działalności terapeutycznej WTZ w ciągu roku kalendarzowego rekompensuje również, w pewnym stopniu, obciążenia charakterem pracy dla personelu warsztatu, który nie posiada żadnych przywilejów finansowych, emerytalnych czy związanych z ilością czasu pracy, które przysługują na przykład nauczycielom – na podstawie Karty Nauczyciela czy też pracownikom socjalnym. Personel warsztatu wykonuje niezwykle ciężką pracę, w znacznych dobowych obciążeniach fizycznych i psychicznych (terapia trwa co najmniej 7 godzin dziennie, z uczestnikami z głębszym stopniem upośledzenia i sprzężonymi niepełnosprawnościami), są również dyspozycyjni w przypadkach kryzysów osobistych i sytuacyjnych uczestników poza godzinami swego czasu pracy. 36 dniowa przerwa w funkcjonowaniu warsztatu w skali roku jest niezbędnym minimum umożliwiającym regenerację sił psychicznych i fizycznych personelu, zwłaszcza w porównaniu do przysługującego pracownikom oświaty pensum (średnio 18 godzin tygodniowo pracy dydaktycznej) czy wymiaru urlopu (średnio 54 dni rocznie, a dodatkowo urlopy dla podratowania zdrowia). Nie ma istotnej różnicy pomiędzy charakterem pracy nauczyciela w szkole specjalnej i wynikającymi stąd obciążeniami, a charakterem pracy i obciążeniami

pracownika WTZ. Stąd nasz kolejny postulat, by czas pracy terapeutycznej personelu i tym samym czas zajęć dla uczestników, wynosił 6 godzin dziennie; pozostałe 2 godziny personel warsztatu mógłby przeznaczyć na uzupełnienie dokumentacji, superwizje, szkolenia etc.

Obserwujemy niestety spadające zainteresowanie wykonywaniem pracy terapeuty zajęciowego czy specjalisty ds. spraw rehabilitacji lub rewalidacji w WTZ. Ramy finansowania działalności warsztatu nie pozwalają spełnić oczekiwań płacowych pracowników i potencjalnych kandydatów na pracowników. Poprawa warunków pracy - zapewnienie 36-dniowej przerwy w działalności terapeutycznej warsztatu oraz skrócenie czasu zajęć dla uczestników do 6 godzin dziennie, stanowiłyby dodatkową zachętę do pracy w tych zawodach.

5. Stworzenie nowego, zdeinstytucjonalizowanego modelu mieszkań treningowych i wspomaganych, rodzinnych domów pomocy i tym podobnych placówek, które mogłyby prowadzić organizacje pozarządowe (NGO), w oparciu o zasady finansowania analogiczne do systemu działania dotacji z subwencji oświatowej dla szkół niepublicznych.

Zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.2023.901 t.j. z dnia 2023.05.12 z późn. zm.), organy administracji rządowej i samorządowej, zwane dalej "organami", mogą zlecać realizację zadania z zakresu pomocy społecznej, udzielając dotacji na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zleconego zadania organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 tej ustawy, prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej, zwanych dalej "podmiotami uprawnionymi". Stosownie do treści art. 25 ust. 4 w/w ustawy, zlecenie realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej odbywa się po uprzednim przeprowadzeniu konkursu ofert.

Jeśli gmina lub powiat nie są zainteresowane tworzeniem placówek typu mieszkanie wspomagane, rodzinny dom pomocy i nie przeprowadzi konkursu ofert, do którego mogłyby przystąpić NGO - organizacje te de facto pozbawione są możliwości prowadzenia przedmiotowych placówek, mimo że jest na nie społeczne zapotrzebowanie i mają ku temu bazę lokalową jak i doświadczenie.

Na przykładzie naszych doświadczeń: w Katowicach - mieście liczącym około 300.000 mieszkańców - działa tylko jeden rodzinny dom pomocy, trzy mieszkania wspomagane (w tym tylko jedno dla osób z zaburzeniami psychicznymi) i jedno mieszkanie treningowe. Brak jest miejsc w domach pomocy społecznej, terminy oczekiwania na przyjęcie wynoszą około 2 lata. Zapotrzebowanie na zapewnienie całodobowej opieki osobom z niepełnosprawnością czy też z uwagi na wiek, jest ogromne. Stowarzyszenie SPES posiada zarówno bazę lokalową jak i 12-letnie doświadczenie w tym obszarze – prowadziliśmy Dom Św. Józefa, w którym na zasadach rodzinnych mieszkały osoby z niepełnosprawnością intelektualną (uczestnicy naszego warsztatu terapii zajęciowej, których rodzice odeszli bądź z uwagi na wiek nie byli w stanie sprawować już opieki) wraz z wolontariuszami, którzy zapewniali im opiekę. Koszty utrzymania Domu pokrywaliśmy ze środków własnych, przy wsparciu darczyńców, jednak formuła ta niestety nie była możliwa do kontynuacji z uwagi na koszty; w szczególności konieczne było zatrudnienie osób do sprawowania opieki z uwagi na brak wolontariuszy.

Podejmowaliśmy wiele działań, które miały zabezpieczyć funkcjonowanie Domu w dłuższej perspektywie, ale niestety nie zdołaliśmy przekonać żadnej instytucji do finansowej partycypacji w jakiegokolwiek formie: finansowania, dofinansowania, zlecenia zadania. Działalność domu została zawieszona z końcem 2022 r., nasi mieszkańcy trafili do domów pomocy społecznej i komercyjnych placówek, zapewniających całodobową opiekę (w oczekiwaniu na miejsce w DPS). Miasto Katowice w prowadzonych z nami rozmowach twierdziło, że nie będzie rozpisywać konkursu na prowadzenie kolejnego rodzinnego domu pomocy z uwagi na niepewność finansowania tych placówek ze środków Programu Rozwoju Rodzinnych Domów Pomocy w kolejnych latach i ryzyko, że ciężar finansowy spadnie na gminę, która nie ma na to środków. Podobnie, z powodu deklarowanego braku środków w budżecie, Miasto Katowice poinformowało nas, że nie planuje tworzenia kolejnych mieszkań wspomaganych i treningowych.

Ogromny rozwój sieci niepublicznych placówek oświatowych – szkół niepublicznych, wygenerowany został dzięki ukształtowaniu systemu finansowania ich działalności w ten sposób, iż dotacja z subwencji oświatowej jest przekazywana na ucznia. W uproszczeniu: gdy podmiot tworzący szkołę uzyska wpis do ewidencji szkół i placówek niepublicznych, prowadzonej przez właściwą dla szkoły jednostkę samorządu terytorialnego i szkoła rozpoczyna działalność, wymusza to niejako przekazanie przez gminę/powiat tejże szkole dotacji z subwencji oświatowej na ucznia. Wysokość dotacji równa się kwocie przewidzianej na ucznia w części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostki samorządu terytorialnego. Obszar uznaniowości urzędniczej jest ograniczony do badania ustawowych przesłanek, jakie należy spełnić, by uzyskać wpis do w/w ewidencji szkół i placówek niepublicznych. Jeśli do szkoły uczęszcza 20 uczniów, to gmina/powiat ma obowiązek przekazać dotację na 20 uczniów; szkoła ma 100 uczniów – to gmina/powiat przekazuje dotację na 100 uczniów. Czyli: jeśli po spełnieniu wszelkich rygorów ustawowych podmiot uzyskał wpis do w/w ewidencji, prowadzi szkołę niepubliczną – to gmina/powiat po prostu ma obowiązek przekazać mu dotację na ucznia.

Gdyby o taki model oprzeć system mieszkalnictwa wspomagane, treningowe, rodzinnych domów pomocy, czyli: jako NGO mam obiekt mieszkalny, spełniam warunki z ustawy i zostałem wpisany do właściwego rejestru, to otrzymuję dotację z subwencji rządowej na mieszkańca - to można zakładać, iż obszar ten zostałby dynamicznie zagospodarowany przez liczne NGO i nastąpiłby rzeczywisty rozwój w kierunku deinstytucjonalizacji. Mam 2 mieszkańców - otrzymuję dotację z subwencji rządowej na 2 mieszkańców, mam 10 – to otrzymuję dotację na 10 mieszkańców.

Obecnie system jest sparaliżowany poprzez brak stałego i powszechnie dostępnego finansowania tego typu mieszkalnictwa, blokowanie dostępu do środków dla NGO (gdyż np. tylko gmina lub powiat mogą o nie aplikować i ewentualnie zlecać zadania), udostępnianie środków rządowych na zasadzie programów kilkuletnich czy nawet krótszych - brak pewności stałości finansowania. W proponowanym modelu, sytuacja jest jasna i stabilna, wysokość dotacji jest uzależniona od ilości mieszkańców; spełniam warunki, ustawowy standard – otrzymuję dotację z subwencji rządowej na te cele, bez uznaniowości gminy/powiatu.

Prosimy o analizę naszych propozycji i podjęcie ich realizacji. Jesteśmy do dyspozycji w razie jakichkolwiek pytań i chętnie przedstawimy szerszą argumentację w kontakcie osobistym.

Z wyrazami szacunku,

Joanna Mazurek

Prezes Zarządu
Stowarzyszenia SPES

Załączniki:

1. Korespondencja w sprawie ad 1 – WTZ - przeznaczanie dochodów ze sprzedaży produktów i usług, redefinicja celów
2. Korespondencja w sprawie ad 2 - Centra opiekuńczo-mieszkalne
3. Korespondencja w sprawie ad 3 – Dofinansowanie do budownictwa socjalnego realizowanego przez OPP